

ІНСТИТУТ ВЛАДИ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА МОЛОДІЖНЕ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

©2020 РОМАНІКА Т. К.

УДК 331.5
JEL: E24; J64

Романіка Т. К. Інститут влади як фактор впливу на молодіжне безробіття в Україні

Метою статті є виявлення впливу інституту влади на ринок праці та молодіжне безробіття за допомогою економетричного дослідження (моделювання) та статистичного аналізу, а також окреслення основних напрямів щодо вдосконалення інституційного регулювання молодіжного ринку праці. Доведено, що молодіжне безробіття є складним соціально-економічним явищем, яке відчуває на собі безліч факторів впливу: від технологічної перебудови сучасної економіки до ментальних особливостей адаптування молоді до викликів безробіття. Проведено економетричне моделювання молодіжного безробіття в Україні за період 2006–2019 рр. На першому етапі моделювання було виявлено інституційні стани влади, на другому – проведено статистичний аналіз молодіжного ринку праці за відповідні періоди в розрізі панування інституту президентства як головного політичного інституту. Детально вивчено вплив інституційного чинника (інституту президентства) на регулювання молодіжного ринку праці. Цей вплив відбувається опосередковано, через розробку та реалізацію відповідних законів і програм на державному та регіональних рівнях. Доведено, що поряд із впливом загальних факторів (технологічної революції, циклічного характеру розвитку, структури економіки, геополітики тощо) інституційне середовище відіграє суттєву роль як у зростанні, так і в подоланні молодіжного безробіття. Інституційні заходи повинні бути комплексними, дієвими, охоплювати всі молодіжні шари населення. Досягти цього можливо за рахунок установа інклюзивного інституційного режиму, інтеграції молоді в соціально-економічний відтворювальний процес та її якісної освіти.

Ключові слова: інституційний фактор, молодіжне безробіття, інститут президентства, економетричне моделювання впливу інституційного чинника.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-3-161-169>

Рис.: 2. Табл.: 3. Формул.: 3. Бібл.: 15.

Романіка Тетяна Костянтинівна – аспірантка кафедри економічної теорії та економічних методів управління, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: romani4ka27@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6570-0070>

УДК 331.5
JEL: E24; J64

Романіка Т. К. Інститут влади як фактор впливу на молодіжну безробітність в Україні

Целью статьи является выявление влияния института власти на рынок труда и молодежную безработицу при помощи эконометрического исследования (моделирования) и статистического анализа, а также определение основных направлений совершенствования институционального регулирования молодежного рынка труда. Доказано, что молодежная безработица является сложным социально-экономическим явлением, которое испытывает на себе множество факторов влияния: от технологической перестройки современной экономики до ментальных особенностей адаптации молодежи к вызовам безработицы. Проведено эконометрическое моделирование молодежной безработицы в Украине за период 2006–2019 гг. На первом этапе моделирования было обозначено институциональное состояние власти, на втором – проведен статистический анализ молодежного рынка труда за соответствующие периоды в разрезе господства института президентства как главного политического института. Детально изучено влияние институционального фактора (института президентства) на регулирование молодежного рынка труда. Это влияние происходит опосредованно, через разработку и реализацию соответствующих законов и программ на государственном и региональных уровнях. Доказано, что наряду с влиянием общих факторов (технологической революции, циклического характера развития, структуры экономики, геополитики и т. д.) институциональная среда играет существенную роль как в росте, так и в преодолении молодежной безработицы. Институциональные меры должны быть комплексными, действенными, охватывать все молодежные слои населения. Достичь этого можно за счет установления инклюзивного институционального режима, интеграции молодежи в социально-экономический воспроизводственный процесс и её качественного образования.

Ключевые слова: институциональный фактор, молодежная безработица, институт президентства, эконометрическое моделирование влияния институционального фактора.

Рис.: 2. Табл.: 3. Формул.: 3. Библ.: 15.

Романіка Тетяна Константиновна – аспірантка кафедри економічної теорії та економічних методів управління, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: romani4ka27@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6570-0070>

UDC 331.5
JEL: E24; J64

Romanika T. K. Institute of Government as a Factor of Influence on Youth Unemployment in Ukraine

The article is aimed at identifying the influence of the institute of government on the labor market and youth unemployment by means of econometric research (modeling) and statistical analysis, as well as defining the main directions of improvement of institutional regulation of the youth labor market. Youth unemployment has been shown to be a complex socio-economic phenomenon, influenced by many factors, from the technological restructuring of the modern economy up to the features of the mental nature in adaptation of youth to the challenges of unemployment. An econometric modeling of youth unemployment in Ukraine for the period 2006-2019 was carried out. In the first stage of the modeling, the institutional status of government was specified, in the second a statistical analysis of the youth labor market was carried out for the relevant periods in the context of domination of the institute of presidency as the main political institution. The influence of the institutional factor (institution of presidency) on the regulation of the youth labor market is studied in detail. This influ-

ence occurs indirectly, through the development and implementation of relevant laws and programs at both the State and the regional levels. It is proved that, along with the influence of common factors (technological revolution, cyclical nature of development, structure of economy, geopolitics, etc.), the institutional environment plays a significant role both in growth and in overcoming youth unemployment. Institutional actions must be comprehensive, effective, covering all youth population groups. This can be achieved by establishing an inclusive institutional regime, integrating young people into the socio-economic reproduction process and their quality education.

Keywords: institutional factor, youth unemployment, institute of presidency, econometric modeling of the influence of the institutional factor.

Fig.: 2. **Tabl.:** 3. **Formulae:** 3. **Bibl.:** 15.

Romanika Tetiana K. – Postgraduate Student of the Department of Economic Theory and Economic Methods of Management, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: romani4ka27@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6570-0070>

Національний ринок праці розвивається під впливом багатьох сучасних трендів: технологічної трансформації, глобальної інтеграції, структурної перебудови в умовах нового міжнародного поділу праці інституційних змін. Цей процес супроводжується зростанням молодіжного безробіття, прекарізацією зайнятості та розмиванням меж національних ринків праці.

У силу складних і динамічних процесів трансформації соціально-трудових відносин на ринку праці виникає нестабільність та інституційна недосконалість.

Підкорюючись загальним тенденціям зростання, молодіжне безробіття має й національні особливості, які відображають стан соціально-економічного розвитку країни, геополітичне становище, демографічну структуру населення, соціокультурні, освітні та ментальні характеристики молоді. Україна на даний момент часу ще не вийшла на траєкторію стабільного розвитку та сталої політичної системи, тому дослідження впливу інституту влади (інституту президентства) на безробіття має актуальний характер.

Дослідженню різнобічних аспектів формування та розвитку молодіжного ринку праці присвятили свої роботи відомі зарубіжні науковці, зокрема Р. Джекман, Р. Леярд, К. Маккенн, Д. Мортенсен, Р. Філер, Д. Хаммермеш, Х. Холзер та ін. Серед вітчизняних учених проблемами забезпечення ефективної зайнятості молоді займалися І. Бондар, М. Долішній, Т. Заяць, Т. Кір'ян, Е. Лібанова, А. Лісогор, А. Ткаченко, А. Шаульська, В. Онікієнко, В. Покришук, І. Петрова та ін.

Інституційний механізм управління зайнятості молоді здійснюються в рамках таких трьох підсистем: соціальна, економічна та правова. Ефективність управління молодіжної зайнятості залежить від тісного та злагодженого взаємозв'язку представлених підсистем.

Сутність інституційних механізмів управління молодіжної зайнятості полягає в урахуванні інтересів працівників, їх системи трудових цінностей, з метою забезпечення найбільш повних і ефективних способів розвитку ініціативності, відповідальності та трудового потенціалу. Взаємозв'язок усіх підсистем можливий через вплив на них такого соціального інституту, як державна молодіжна політика.

Держава, виступаючи ключовим елементом системи інституційних механізмів управління, здатна значно підвищити рівень зайнятості молоді України.

Для України одним із найважливіших завдань є громадянське, національно-патріотичне виховання дітей і молоді, їх залучення до соціально-політичних та економічних перетворень, процесу інтеграції України до світової спільноти [1].

Дослідження молодіжного безробіття та вплив на нього інституційного фактору в цій роботі буде проведено у 2 етапи: перший – здійснення економетричного моделювання чиннику інституційних станів влади, другий – статистичний аналіз молодіжного ринку праці в розрізі панування інституту президентства за відповідні періоди.

Молодь, молоді громадяни, згідно із Законом «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», – це громадяни України віком від 14 до 35 років [2].

Молодіжне безробіття стосується безробітних з віковими категоріями: 15–24 роки, 25–29 років, 30–34 роки.

Виконаємо економетричне моделювання впливу макроекономічних та інституціональних чинників на молодіжне безробіття в Україні.

Період дослідження – з 2006 по 2019 рр.

Інформаційними джерелами є офіційні доповіді Державної служби статистики України про рівень безробіття населення (за методологією МОП) за статтю, віковими групами та місцем проживання у 2006–2019 рр. [3].

Як результативний чинник візьмемо відсоток безробітної молоді в загальній чисельності економічно активного населення відповідного року (позначимо як Y_t), %.

Введемо та використаємо чотири фіктивні (*dummy*) змінні X_1, X_2, X_3, X_4 , що характеризуватимуть чинник інституційних станів влади:

$X_{t,1} = 1$ при $t = 2019$ і 0 у інших випадках;

$X_{t,2} = 1$ при $t = 2014, \dots, 2018$ і 0 у інших випадках;

$X_{t,3} = 1$ при $t = 2010, \dots, 2013$ і 0 у інших випадках;

$X_{t,4} = 1$ при $t = 2006, \dots, 2009$ і 0 у інших випадках.

Макроекономічні змінні:

$X_{t,5}$ – рівень заробітної плати (середньомісячна заробітна плата одного робітника) у t -му році, грн;

$X_{t,6}$ – рівень інфляції у t -му році, %;
 $X_{t,7}$ – валовий внутрішній продукт на душу населення (за методологією МОП) у t -му році, грн;
 $X_{t,8}$ – номер року, $t = 2006, \dots, 2019$ ($X_{t,8} = t$).
 Вихідні дані для $X_{t,j}$ наведено в табл. 1.

$$Y = \beta_0 + \beta_1 \times X_1 + \beta_2 \times X_2 + \beta_3 \times X_3 + \beta_4 \times X_4 + \beta_5 \times X_5 + \beta_6 \times X_6 + \beta_7 \times X_7 + \beta_8 \times X_8 + \varepsilon, \quad (2)$$

де β_i – коефіцієнти множинної регресії; ε – похибка.
 Застосування методу найменших квадратів дає такий результат:

Таблиця 1

Вихідні дані

X_8	X_7	X_6	X_5	X_4	X_3	X_2	X_1	Y
2006	11634,3	111,6	1041	1	0	0	0	24,50
2007	15499,1	116,6	1351	1	0	0	0	22,30
2008	20502,8	122,3	1806	1	0	0	0	22,95
2009	19836,3	112,3	1906	1	0	0	0	32,30
2010	23603,6	109,1	2239	0	1	0	0	31,20
2011	28813,9	104,6	2633	0	1	0	0	31,45
2012	30912,5	99,8	3026	0	1	0	0	30,15
2013	31988,7	100,5	3265	0	1	0	0	29,30
2014	35834,0	124,9	3480	0	0	1	0	38,85
2015	46210,2	143,3	4195	0	0	1	0	38,45
2016	55853,5	112,4	5183	0	0	1	0	39,15
2017	70224,3	113,7	7104	0	0	1	0	31,02
2018	84192,0	109,8	8865	0	0	1	0	35,95
2019	73359,3	108,3	10340	0	0	0	1	30,65

Джерело: побудовано на основі [3] і власних розрахунків.

Змінні X_1, X_2, X_3, X_4 припускають таку інтерпретацію: X_1 – діє президент В. Зеленський і його адміністрація; X_2 – діє президент П. Порошенко та його адміністрація; X_3 – діє президент В. Янукович і його адміністрація; X_4 – діє президент В. Ющенко та його адміністрація.

Для їх значень має місце низка тотожностей:

$$\sum_{j=1}^4 X_{t,j} = 1, t = 2006, \dots, 2019. \quad (1)$$

У подальшому використовуємо змінні X_2, X_3, X_4 .

Перше завдання полягає у з'ясуванні безпосереднього взаємовпливу задіяних чинників за допомогою коефіцієнта парної кореляції. Розрахована засобом аналізу даних Кореляція електронної таблиці Microsoft Excel кореляційна матриця наведена в табл. 2. Прямим жирним шрифтом позначено значущі за критерієм Стьюдента оцінки коефіцієнтів парної кореляції: $r_{Y,X_2} = +0,76$; $r_{Y,X_4} = -0,69$; $r_{Y,X_7} = +0,54$. Їх беремо до уваги.

Друге завдання полягає в побудові рівняння множинної лінійної регресії, яке зв'язує рівень молодіжного безробіття з чинниками інституту влади та макроекономічними чинниками й наданні змістовної інтерпретації отриманим результатам.

Рівняння лінійної множинної регресії отримує такий вигляд:

$$Y = -3282,4215 + 4,49 \times X_2 - 2,66 \times X_3 - 3,71 \times X_4 - 0,001 \times X_5 - 0,0421 \times X_6 - 0,00016 \times X_7 + 1,6542 \times X_8. \quad (3)$$

де $n = 13$ – число ступенів свободи; $R^2 = 0,79$ (коефіцієнт детермінації).

Оцінка коефіцієнта детермінації 0,79 означає, що рівняння множинної регресії (3) пояснює 79% коливань рівня молодіжного безробіття за досліджуваний період.

Таблиця 2

Кореляційна матриця

	Y	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7
Y	1,00	-0,03	0,76	-0,09	-0,69	0,42	0,29	0,54
X_1	-0,03	1,00	-0,21	-0,18	-0,18	0,63	-0,13	0,42
X_2	0,76	-0,21	1,00	-0,47	-0,47	0,47	0,51	0,64
X_3	-0,09	-0,18	-0,47	1,00	-0,40	-0,28	-0,59	-0,29
X_4	-0,69	-0,18	-0,47	-0,40	1,00	-0,57	0,13	-0,63
X_5	0,42	0,63	0,47	-0,28	-0,57	1,00	-0,07	0,97
X_6	0,29	-0,13	0,51	-0,59	0,13	-0,07	1,00	0,01
X_7	0,54	0,42	0,64	-0,29	-0,63	0,97	0,01	1,00

Джерело: авторська розробка.

Оцінки $\hat{\beta}_j$ коефіцієнтів множинної регресії (3) припускають таку інтерпретацію. У випадку реалізації інституту влади X_2 мали щорічне зростання рівня молодіжного безробіття на 4,5%. У випадку реалізації інституту влади X_3 мали щорічне зменшення рівня молодіжного безробіття на 2,7%. У випадку реалізації інституту влади X_4 мали щорічне зменшення рівня молодіжного безробіття на 3,7%. Підвищення рівня щомісячної заробітної плати на 1000 гривень зменшувало рівень молодіжного безробіття на 1% при фіксованих інших чинниках. Збільшення рівня інфляції на один відсоток призводило до щорічного зростання рівня молодіжного безробіття на 0,04% при фіксованих інших чинниках. Збільшення рівня валового внутрішнього продукту на душу населення на 10 000 гривень призводило до зменшення рівня молодіжного безробіття в середньому на 1,6% при фіксованих інших чинниках. Тим самим отримали підтвердження тези – чим нижчий рівень соціально-економічного розвитку країни, тим вищий рівень безробіття і навпаки» [4, с. 61]. Вплив інших (не врахованих) чинників акумульовано в оцінці 1,6542 при X_8 і означає щорічне зростання рівня молодіжного безробіття на 1,65%.

Слід зауважити, що включення чинників інституту влади дозволило оцінити рівень їх впливу на молодіжне безробіття. За допомогою коефіцієнта детермінації R^2 було встановлено, що інститут влади в Україні в цілому позитивно впливає

на зменшення рівня молодіжного безробіття в середньому на 4%. Виключенням є X_2 (табл. 3).

Наведені кількісні висновки потребують мати на увазі, що вплив інституту влади на молодіжне безробіття відбувається опосередковано, через розробку та реалізацію відповідних законів і програм на державному рівні та на місцях [2; 5]. Наприклад, у Програмі економічного та соціального розвитку м. Харкова на 2020 рік «Головною метою ... буде реалізація державної політики у сфері соціального захисту працюючих, з питань соціально-трудова відносин, оплати та охорони праці, розвитку соціального діалогу, забезпечення зайнятості населення, соціального захисту від безробіття» [5, с. 51].

Отже, на другому етапі дослідження проаналізуємо статистичні дані молодіжного ринку праці за період 2005–2019 рр. з метою підтвердження / спростування нашої гіпотези про вплив інституційного чинника, а саме, інституту президентства, на стан молодіжного безробіття в Україні. Підкреслюємо, що у своєму дослідженні ми не наголошуємо на окремих прізвищах, а виділяємо саме «інститут президентства» та його вплив на динаміку молодіжного безробіття.

Аналізуватимемо статистичні дані молодіжного безробіття за період 2005–2019 рр.:

2005–2009 – роки правління президента X_4 ;

2010–2013 – роки правління президента X_3 ;

2014–2019 – роки правління президента X_2 .

Таблиця 3

Результати застосування програми Gretl при оцінюванні коефіцієнтів рівняння множинної регресії (1) методом найменших квадратів

Модель 1: МНК, використані спостереження 1–14				
Залежна змінна: Y				
	Коефіцієнт	Ст. помилка	t-статистика	P-значення
const	-3282,42	3103,80	-1,058	0,3310
X_8	1,65416	1,54177	1,073	0,3246
X_7	-0,000156737	0,000815657	-0,1922	0,8540
X_6	-0,0420532	0,165159	-0,2546	0,8075
X_5	-0,00102737	0,00713964	-0,1439	0,8903
X_4	-3,71300	21,9486	-0,1692	0,8712
X_3	-2,65600	21,1406	-0,1256	0,9041
X_2	4,48833	20,9624	0,2141	0,8376

Середнє залеж. змінної	31,30143	Ст. відхил. залеж. змінної	5,513538
Сума кв. залишків	81,90577	Ст. помилка моделі	3,694721
R-квадрат	0,792742	Випр. R-квадрат	0,550942
F(7, 6)	3,278499	P-значення (F)	0,084614
Лог. правдоподібність	-32,23072	Критерій Акаїке	80,46145
Критерій Шварца	85,57391	Критерій Хеннана – Куїнна	79,98820

Перед початком нашого дослідження слід зупинитися на проблемному питанні вікового обмеження для категорії «молодь».

Як ми писали вище, молодь, молоді громадяни – це громадяни України віком від 14 до 35 років.

Згідно із Законом України «Про зайнятість населення» *безробітними* визнаються громадяни працездатного віку, які через відсутність роботи не мають заробітку або інших передбачених законодавством доходів і зареєстровані в державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, готові та здатні приступити до підходящої роботи. Безробітними визнаються також інваліди, які не досягли пенсійного віку, не працюють та зареєстровані як такі, що шукають роботу [6]. У цьому ж законі знаходимо категорію *осіб працездатного віку* – це особи віком від 16 років, які не досягли встановленого статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» пенсійного віку.

Виходячи з вищесказаного можна зробити висновки, що моніторинг ринку праці в Україні через недоліки законодавства щодо визначення нижньої межі працездатного віку та статусу безробітного не забезпечує об'єктивної оцінки молодіжної зайнятості. До того ж, Державна служба статистики України виділяє різні вікові групи молодих людей. Наприклад, за період 2006–2013 рр. вікові групи виглядають таким чином: 15–24, 25–29, 30–39 років, а для періоду 2014–2019 рр. – 15–24, 25–29, 30–34 роки [3].

Таким чином, у дослідженні молодіжного ринку праці розглядатимемо безробіття молоді віком 15–29

років. За нижню межу приймаємо 15 років, оскільки саме з цього віку починається обстеження населення за економічною активністю; за верхню межу – 29 років, аби урівняти вікові рамки для усіх аналізованих років.

На початку дамо характеристику даних за весь період 2005–2019 рр.

За даними *рис. 1* можна відмітити таке:

1) середній рівень безробіття за період 2005–2019 рр. становить 8%;

2) мінімальний рівень безробіття становив 6,4% впродовж 2007 та 2008 рр.; максимальний рівень безробіття становив 9,5% у 2017 р.;

3) найбільший стрибок рівня безробіття відбувся у 2009 р. (на 7,9% вгору – з 20,3% у 2008 р. до 28,2%), що обумовлено наслідками світової фінансової кризи. Кризові процеси в національній економіці 2014 і 2015 рр., спричинені тимчасовою окупацією частини територій України, призвели до падіння економіки та згортання виробництва, що зумовило появу негативних тенденцій на ринку праці, зокрема зростання кількості безробітного населення. Як наслідок, рівень безробіття у 2014 р. піднявся на 8,1% (з 26,1% у 2013 р. до 34,2%);

4) середній рівень молодіжного безробіття за період 2005–2019 рр. склав 26,9%. Протікання цього макроекономічного процесу простежується впродовж усього періоду, досить різкі циклічні коливання відсутні. У зв'язку з описаними вище подіями 2008–2009 рр. і 2014–2015 рр. відбулися стрибки на 2,4% у 2009 р. (з 6,4% у 2008 р. до 8,8%), а також зростання на 2,1% у 2014 р. (з 7,2% у 2013 р. до 9,3%);

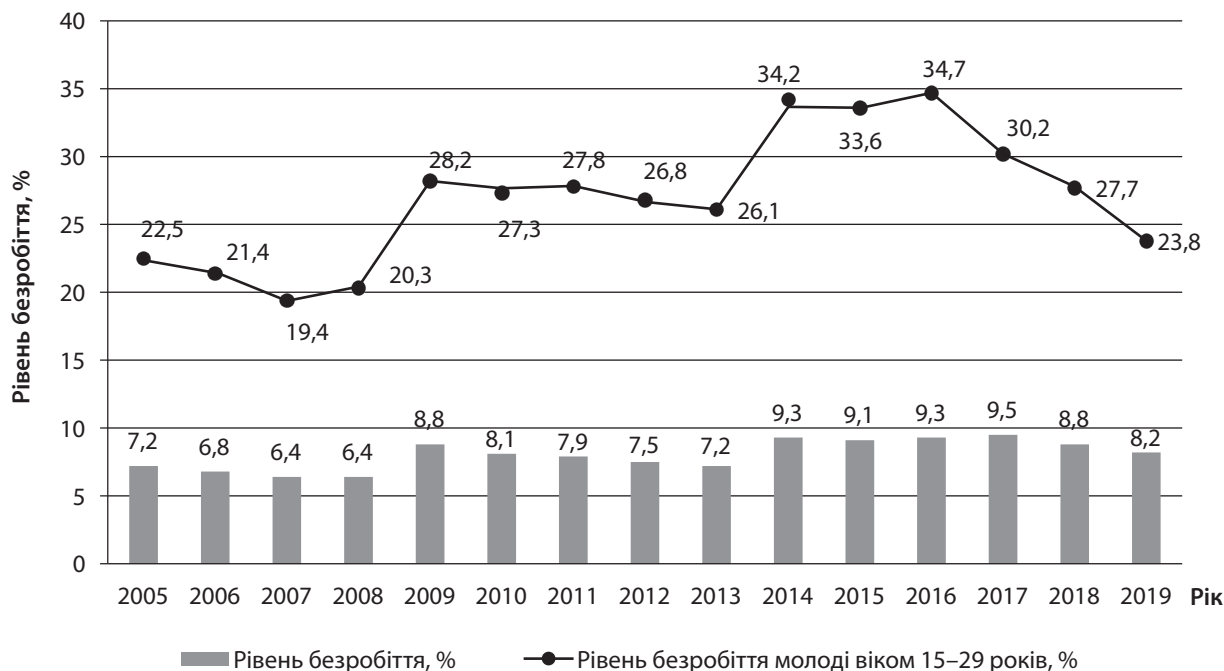

Рис. 1. Динаміка рівня безробіття та рівня молодіжного безробіття (вікова група – 15–29 років) в Україні за 2005–2019 рр., %

Джерело: побудовано за даними [3].

5) мінімальний рівень молодіжного безробіття за віковою групою 15–29 років становив 19,4% у 2007 р.; максимальний рівень – 34,7% у 2016 р., як наслідок нестабільної внутрішньої ситуації, починаючи з 2014 р.

За період 2005–2009 рр. (інститут президентства X_4) простежується зниження рівня безробіття в цілому та рівня молодіжного безробіття зокрема до 2007 р., поки українська економіка не зазнала наслідків світової економічної кризи. 11 липня 2005 р. прийнято Закон України «Про вдосконалення державного регулювання у сфері зайнятості населення та ринку праці в Україні», метою якого є «подолання негативних тенденцій у сфері зайнятості населення та на ринку праці в Україні, створення належних умов для гідної праці як основи зростання добробуту населення, розвитку трудового потенціалу, підвищення ефективності системи соціального захисту населення від безробіття» [7]. Закон передбачав низку заходів, серед яких:

- ✦ створення щороку протягом 2006–2009 рр. не менше 1 млн робочих місць;
- ✦ стимулювання професійної реабілітації та працевлаштування осіб з обмеженими фізичними можливостями;
- ✦ надання роботодавцям дотацій для забезпечення молоді першим робочим місцем відповідно до Закону України «Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю»;
- ✦ підтримка підприємницької ініціативи населення;
- ✦ створення умов для розвитку трудового потенціалу;

- ✦ розроблення спеціальних заходів мотивації до праці економічно неактивних груп населення тощо.

Також Указом Президента № 895/2007 введено в дію Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 19 вересня 2007 р. «Про заходи щодо подолання демографічної кризи та розвитку трудових ресурсів потенціалу України» [8]. Рівень молодіжного безробіття при цьому зріс на 4,8% (з 22,5% у 2005 р. до 28,2% у 2009 р.). Середній рівень молодіжного безробіття за період 2005–2009 рр. склав 22,36%.

Рівень безробіття молодих жінок у 2005–2009 рр. (рис. 2) перевищує рівень безробіття чоловіків, максимального значення 24,9% він досяг у 2009 р., що на 4,2% більше показника 2008 р. Аналогічне зростання відбулося із рівнем чоловічого безробіття – на 10% у 2009 р. (30,7%) порівняно з 20,1% у 2008 р.

Простежується стабільний рівень безробіття молоді в селах – середнє значення за 2005–2009 рр. – 17,8%. Але рівень молодіжного безробіття в містах значно перевищує сільські показники. За період 2005–2009 рр. він зріс на 8% (з 22,7% у 2005 р. до 30,7% у 2009 р.).

Криза 2008–2009 рр. відкинула українську економіку на кілька років назад, а кризові процеси 2013–2014 рр. дедалі більше погіршили позиції України у світовій економіці в середньостроковій перспективі. Слід визнати, що в посткризовий період 2010–2013 рр., коли світовій економіці вдалося відновити відносно стійке зростання, а висхідні економіки навіть прискорили темпи економічного відновлення, українська економіка занурилася в довгострокову рецесію (бурхливі події 2014 р. лише акцентували кризовий стан – нагадаємо, впродовж

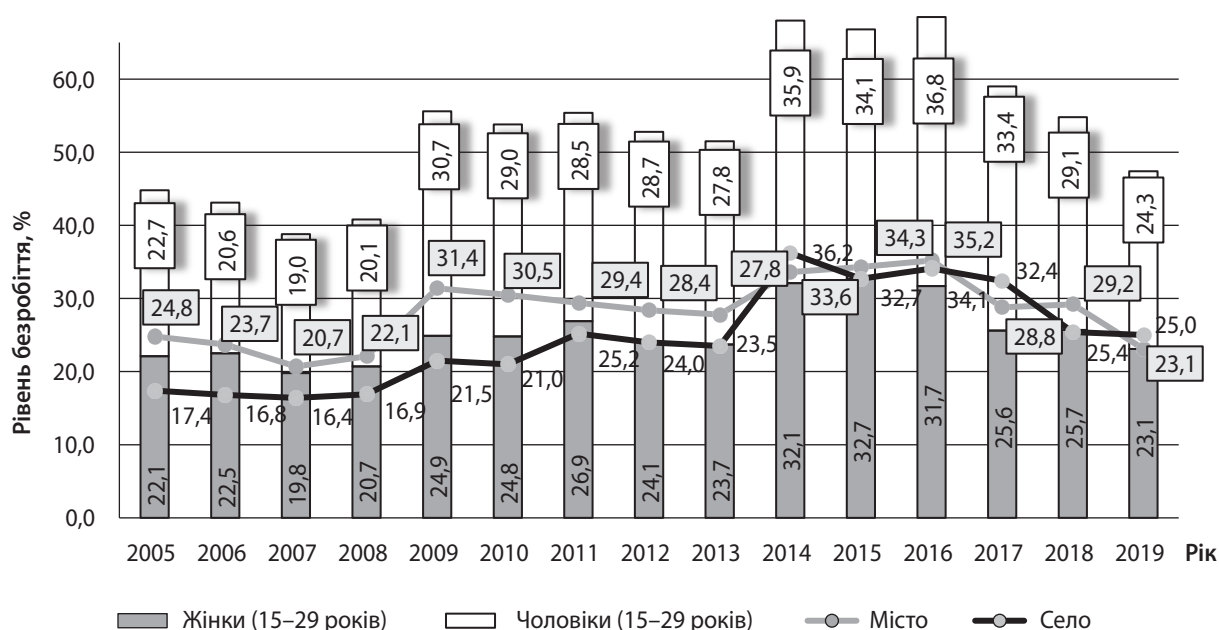

Рис. 2. Динаміка рівня молодіжного безробіття за статтю, типом місцевості та віковими групами (15–29 років) за 2005–2019 рр., %

Джерело: побудовано за даними [3].

2012–2013 рр. темпи зростання вітчизняної економіки фактично були нульовими). Таким чином, нинішня динаміка української економіки дедалі більше відстає від світових тенденцій і того прискорення, яке демонструють успішні висхідні економіки [9].

За період 2010–2013 рр. інститут президентства X_3 та його апарат має такі результати у сфері регулювання молодіжної зайнятості.

Показник молодіжного безробіття поступово спадав впродовж перших 4-х років (2010–2013), усього на 1,2% (з 27,3% у 2010 р. до 26,1% у 2013 р.), що говорить про поступову стабілізацію економіки після наслідків світової кризи, поки не стрибнув на 8,1% за 2014 р. (до 34,2%), що пояснюється втратою частини територій та, відповідно, робочих місць.

Рівень безробіття молодих жінок знизився на 1,1% (з 24,8% у 2010 р. до 23,7% у 2013 р.), як і безробіття чоловіків – знизився на 1,2% (з 29% у 2010 р. до 23,7% у 2013 р.). При цьому рівень безробіття за типом місцевості має протилежну динаміку: у селах відбувалося поступове зростання (з 21% у 2009 р. до 23,5% у 2013 р.), у містах – зменшення на 2,7% (з 30,5% у 2010 р. до 27,8% у 2013 р. (див. рис. 2).

Постановою Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2012 р. № 1008 затверджено Програму сприяння зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2017 р., яка передбачала комплексні заходи стимулювання молодіжної зайнятості [10].

При цьому 2013 р. став роком реформ у сфері регулювання молодіжної зайнятості. 16 січня 2013 р. було створено Державну службу зайнятості України [11].

Указом Президента від 27 вересня 2013 р. № 532/2013 затверджено Стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року [12], пріоритетними напрямками якої є:

- 1) забезпечення доступної освіти;
- 2) формування здорового способу життя молоді;
- 3) забезпечення зайнятості молоді на ринку праці (стимулювання роботодавців у наданні першого робочого місця, запровадження у навчальних закладах факультативних занять з організації власної справи та набуття підприємницьких навичок; сприяння підприємницькій діяльності молоді, визначення механізмів її підтримки тощо);
- 4) забезпечення молоді житлом;
- 5) активізація участі молоді в суспільно-політичному житті;
- 6) сприяння інтеграції української молоді в європейське молодіжне співтовариство.

Як бачимо з рис. 1, обидва аналізовані періоди (2005–2009 рр. і 2010–2013 рр.) показують нам тенденцію зниження рівня молодіжного безробіття, що говорить про те, що інститут президентства здійснює

позитивний вплив на цей макроекономічний показник, але ситуація в економіці може бути порушена глобальними, наднаціональними впливами.

За період 2014–2018 рр. (інститут президентства X_2) простежується незначні коливання рівня молодіжного безробіття внаслідок посткризових подій у тимчасово окупованій АР Крим і проведення антитерористичної операції на Донеччині та Луганщині (2014–2016 рр.). Показник поступово спадав впродовж 2017–2019 рр.: на 10,8% (з 34,7% у 2016 р. до 23,8% у 2019 р.).

За даними рис. 2 спостерігається зниження безробіття як молодих жінок (на 6,4% – з 32,1% у 2014 р. до 25,7% у 2018 р.), так і чоловіків (на 6,8% – з 35,9% у 2014 р. до 29,1% у 2018 р.). Аналогічна динаміка відбувається і з рівнем молодіжного безробіття за типом місцевості: він знижується як у селах (на 4,4% – з 33,6% у 2014 р. до 29,2% у 2018 р.), так і в містах (на 10,8% – з 36,2% у 2014 р. до 25,4% у 2018 р.).

Період з 2015 по 2017 рр. за основними економічними показниками не був однорідним. Важкі випробування у 2014 і 2015 рр., спричинені геополітичним конфліктом, у подальшому трансформувалися в етап економічного відновлення шляхом поступового подолання негативних наслідків кризи. При цьому змінювалися і динаміка, і характер розвитку на користь посилення економічного зростання.

Указом Президента України від 6 листопада 2018 р. № 357 створено Фонд Президента України з підтримки освітніх та наукових програм для молоді [13].

У 2016–2018 рр. вдалося забезпечити позитивне зростання економіки порівняно з 2014 і 2015 рр., коли мало місце падіння валового внутрішнього продукту на рівні 9,8% у 2015 р. і 6,6% у 2014 р. Протягом 2016–2018 рр. спостерігалось зростання валового внутрішнього продукту: на 2,4% – у 2016 р., 2,5% – у 2017 р. і 3,3% – у 2018 р., проте темпи зростання були недостатніми, щоб досягти рівня початку 2014 р. [14].

За період панування інституту президентства X_1 (2019 р.) Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1396-р затверджено Основні напрями реалізації державної політики у сфері зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2022 року [14], які передбачають:

- ✦ забезпечення продуктивної зайнятості та створення нових робочих місць;
- ✦ стимулювання розвитку підприємництва та самозайнятості;
- ✦ забезпечення створення гідних умов праці та детінізація відносин у сфері зайнятості населення;
- ✦ розвиток системи професійної (професійно-технічної) освіти та забезпечення створення

- умов для професійного навчання впродовж життя;
- ✦ забезпечення розвитку інклюзивного ринку праці, сприяння зайнятості молоді;
- ✦ реформування державної служби зайнятості та забезпечення інноваційного розвитку послуг на ринку праці;
- ✦ забезпечення реалізації ефективної державної політики у сфері трудової міграції.

Рівень безробіття за 2019 р. склав 8,2%; рівень молодіжного безробіття – 23,8%, при цьому жіноче – 23,1%, чоловіче – 24,3%, у селах – 25,0%, у містах – 24,3%. Усі показники знизилися порівняно з 2018 р. (див. рис. 1, рис. 2).

З метою заохочення молоді за досягнення в освітній, науковій та спортивній діяльності Указом Президента України від 28.09.2019 р. № 718/2019 [15] внесено зміни до Указу Президента України від 06.11.2018 р. № 357 «Про Фонд Президента України з підтримки освітніх та наукових програм для молоді» [13].

ВИСНОВКИ

Підбиваючи підсумок, можна відзначити, що в даний час в Україні існує необхідність створення, розвитку та вдосконалення правових, соціально-економічних і організаційних умов для професійної самореалізації та працевлаштування молоді; розвиток наукових і творчих ініціатив молодих працівників, зайнятості молоді та молодіжного підприємництва; підвищення якості роботи зі студентами та випускниками. Важливою проблемою молодіжного ринку праці є низька ефективність інституціональних механізмів управління соціальним партнерством. На сьогоднішній день є всі необхідні передумови для формування ефективного регулювання соціальних інститутів молодіжного ринку праці в Україні, але суттєвою перешкодою для його успішного розвитку та функціонування виступає відсутність єдиних механізмів і органів управління. Без розробки та впровадження ефективних і взаємопов'язаних інституційних механізмів управління соціальними інститутами молодіжного ринку праці неможливе систематичне та комплексне підвищення рівня зайнятості української молоді.

Стимулювання молодіжної зайнятості здійснюється під впливом інституційних чинників. Для ефективного управління необхідним є тісний взаємозв'язок і злагодженість у взаємодії між інституційними механізмами регулювання молодіжного ринку праці. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про Загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004–2008 роки» від 18 листопада 2003 р. № 1281-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1281-15>

2. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 5 лютого 1993 р. № 2998-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>
3. Безробітне населення (за методологією МОП) за статтю, віковими групами та місцем проживання. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/rp/ean/ean_u/arh_rbrn_u.htm
4. Тютюнникова С. В., Романіка Т. К. Безробіття в умовах глобалізації. *Соціальна економіка*. 2016. Т. 52. № 2. С. 61–68.
5. Програма економічного та соціального розвитку м. Харкова на 2020 рік / Харківська міська рада. Харків, 2019. URL: <https://www.city.kharkov.ua/assets/files/docs/session/programma-ekonomichnogo-ta-socznalogo-rozvitku-2020.pdf>
6. Закон України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 р. № 5067-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>
7. Закон України «Про вдосконалення державного регулювання у сфері зайнятості населення та ринку праці в Україні» від 11 липня 2005 р. № 1073/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1073/2005>
8. Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про заходи щодо подолання демографічної кризи та розвитку трудових ресурсів потенціалу України» від 19 вересня 2007 р. (скасовано 30.06.2014 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0017525-07>
9. Юрчишин В. Україна: від кризи до кризи. URL: http://razumkov.org.ua/upload/1410787033_file.pdf
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програми сприяння зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2017 року» від 15 жовтня 2012 р. № 1008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1008-2012-p>
11. Указ Президента України «Про Державну службу зайнятості» від 16 січня 2013 р. № 19/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/19/2013>
12. Указ Президента України «Про Стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року» від 27 вересня 2013 р. № 532/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532/2013>
13. Указ Президента України «Про Фонд Президента України з підтримки освітніх та наукових програм для молоді» від 6 листопада 2018 р. № 357/2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/357/2018>
14. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Основних напрямів реалізації державної політики у сфері зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2022 року» від 24 грудня 2019 р. № 1396-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1396-2019-p>
15. Указ Президента України «Про внесення змін до Указу Президента України від 6 листопада 2018 р. № 357 «Про Фонд Президента України з підтримки освітніх та наукових програм для молоді» від 28.09.2019 р. № 718/2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/718/2019>

Науковий керівник – Тютюнникова С. В., доктор економічних наук, професор, професор кафедри економічної теорії та економічних методів управління, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна

REFERENCES

- “Bezrobitne naselennia (za metodolohiieiu MOP) za statiu, vikovymy hrupamy ta mistsem prozhyvannia” [Unemployed Population (According to ILO Methodology) by Sex, Age Groups and Place of Residence]. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/rp/ean/ean_u/arh_rbrn_u.htm
- [Legal Act of Ukraine] (1993). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>
- [Legal Act of Ukraine] (2003). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1281-15>
- [Legal Act of Ukraine] (2005). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1073/2005>
- [Legal Act of Ukraine] (2007). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0017525-07>
- [Legal Act of Ukraine] (2012). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>
- [Legal Act of Ukraine] (2012). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1008-2012-n>
- [Legal Act of Ukraine] (2013). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/19/2013>
- [Legal Act of Ukraine] (2013). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532/2013>
- [Legal Act of Ukraine] (2018). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/357/2018>
- [Legal Act of Ukraine] (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1396-2019-p>
- [Legal Act of Ukraine] (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/718/2019>
- “Prohrama ekonomichnoho ta sotsialnoho rozvytku m. Kharkova na 2020 rik” [Program of Economic and Social Development of Kharkiv for 2020]. Kharkivska miska rada. 2019. <https://www.city.kharkov.ua/assets/files/docs/session/programa-ekonomchnogo-ta-soc-zalnogo-rozvitku-2020.pdf>
- Tiutiunykova, S. V., and Romanika, T. K. “Bezrobitnia v umovakh hlobalizatsii” [Unemployment in the Context of Globalization]. *Sotsialna ekonomika*, vol. 52, no. 2 (2016): 61-68.
- Yurchyshyn, V. “Ukraina: vid kryzy do kryzy” [Ukraine: From Crisis to Crisis]. http://razumkov.org.ua/upload/1410787033_file.pdf